

KALLIO

2015

**Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen
lääkehoitosuunnitelma**

Peruspalvelukuntayhtymä Kallio

Työryhmä:

Pirjo Jääskelä

Päivi Liuska

Kaisa-Leena Mäki

Sanna Vaahtera

Maija Vähäsöyrinki

23.2.2015/13.9.2013

Sisällys

Johdanto	2
1. Yksiköissä toteutettava lääkehoito.....	2
2. Lapsen lääkehoidon suunnitelma	3
4. Lupakäytännöt	4
5. Lääkehuolto	5
Liitteet.....	6
Liite 1. Lapsen yksilöllinen lääkehoitosuunnitelma	6
Liite 2. Lapsen yksilölliseen lääkehoitosuunnitelmaan perustuva lääkehoidon toteuttaminen päivähoidossa	7
Liite 3. Sopimus lapsen tilapäisestä /kuuriluontoisesti annettavasta lääkityksestä päivähoidossa.....	8
Liite 4. Yleisimmät lääkehoitoa vaativat tilanteet	9
Liite 5. Lääkehoitolupa	10

Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriö velvoittaa oppaassaan Turvallinen lääkehoito - Valtakunnallinen opas lääkehoidon toteuttamisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa (2006) kaikkia lääkehoitoa toteuttavia yksiköitä tekemään lääkehoidon suunnitelman. Peruspalvelukuntayhtymä Kallion suunnitelma on syntynyt yhteistyössä päivähoidon ja perusopetuksen, kouluterveydenhuollon sekä lastenneuvolatyön kanssa. Suunnitelmaa noudatetaan päivähoidossa, perusopetuksessa sekä aamu- ja iltapäivätoiminnassa. Tämän pohjalta kukin toimintayksikkö suunnittelee yksittäisen lapsen tarvitsemat lääkehoidon toimenpiteet.

Päivähoidossa päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa sekä kouluissa ja koululaisille järjestettävissä aamu- ja iltapäivätoiminnoissa lasten lääkehoitoa toteuttavat eri koulutuksen saaneet työntekijät erilaisissa toimintaympäristöissä. Toimintaympäristöjä, joissa lääkehoitoa toteuttavat muut kuin terveydenhuollon koulutuksen saaneet henkilöt, kutsutaan Turvallinen lääkehoito –oppaassa lääkehoidon epätyypilliseksi alueiksi. Lääkehoitoon peruskoulutukseltaan kouluttamaton henkilö voi osallistua luonnollista tietä (suu, nenä, silmät, korvat, peräaukko) annettavan ja ihon alle pistettävän lääkehoidon toteuttamiseen yksittäistapauksissa tai tilannekohtaisen harkinnan, riittävän lisäkoulutuksen sekä osaamisen varmistamisen jälkeen.

1. Yksiköissä toteutettava lääkehoito

Lapsen lääkehoidosta vastaa lasta hoitava lääkäri ja lapsen lääkehoito toteutetaan ensisijaisesti kotona. Poikkeustilanteissa lapsen lääkehoitoa voidaan toteuttaa päivähoidossa huoltajien kanssa tehdyn sopimuksen mukaan.

Päivähoidossa/koulussa voidaan antaa sellaiset lääkärin määräämät lääkkeet, jotka on määrätty jatkuvaan käyttöön ja joiden annosteluajaksi on määrätty päiväaika tai lääkkeitä ei voida muuna aikana antaa (esim. vuorohoito). Lisäksi tarvittaessa voidaan antaa sairauden vaatima kohtauslääke ennalta tehdyn suunnitelman ja sopimuksen mukaisesti.

Annettava lääkehoito on valtaosaltaan luonteeltaan satunnaista ja/tai oireen mukaista lääkehoitoa. Hoidon tarpeen kiireellisyyden mukaan tilanteet voidaan jakaa seuraavasti:

1. Välitöntä hoitoa vaativat
  - a) anafylaksian (äkillinen, allerginen, shokkityyppinen reaktio) hoito
  - b) insuliinishokin hoito
  - c) kouristuksen (kuumekouristukset, epilepsia) hoito
2. Satunnaisia oireita lievittävät
  - a) astman (hengenahdistus) hoito, avaava lääkitys
  - b) kuumeen ja säryn hoito (kuumekouristukseen taipuvaiset lapset)
3. Pitkäaikaissairauden ylläpitohoito
  - a) insuliinihoito diabeteksessä
  - b) astman hoitava lääkitys

2. Lapsen lääkehoidon suunnitelma

Lapsikohtainen lääkehoidon suunnitelma (liite 1) tehdään yhteistyössä lasta hoitavan ja lääkehoitoa toteuttavan tahon sekä lapsen huoltajan välillä. Lääkehoidon suunnitelma laaditaan lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen. Koululainen osaa usein itse ottaa lääkkeensä. Tällöin henkilökunnan tehtävänä on antaa huoltajan toimittama lääkeannos ja valvoa, että lääke tulee otetuksi sekä seurata lapsen tilannetta. Lääkehoidon toteutuminen kirjataan asianmukaiselle kaavakkeelle (liite 2).

Lääkehoitoa toteutetaan seuraavissa tilanteissa yksilöllisesti tehdyn suunnitelman mukaan:

- ensiapulääkitys anafylaktisessa reaktiossa (äkillinen, allerginen, shokkityyppinen reaktio)
- ensiapulääkitys epilepsia-kohtauksessa
- astmalapsen avaava lääke astma-kohtauksessa ja ennakoivasti esim. ennen liikuntasuoritusta
- diabeetikkolapsen insuliinipistokset ja ensiapulääkitys insuliinishokissa

Vuoropäiväkodissa, aamu- ja iltapäivätoiminnassa tai koulun ulkopuolisessa opetuksessa (esim. leirikoulu) voidaan lisäksi antaa lapsen pitkäaikaissairauden vaatimaa ylläpitolääkitystä tai äkillisesti sairastuneiden lasten kuume- ja särkylääkitys (kuume-kohtaukseen taipuvaiset lapset) ennalta tehdyn suunnitelman ja sopimusten mukaisesti.

Kuuriluonteista lääkitystä voidaan antaa erillisen sopimuksen mukaisesti (liite 3), mikäli lapsen lääkehoitoa ei saada muutoin järjestettyä.

3. Lääkehoidon vastuut, velvollisuudet ja työnjako

Esimies vastaa tämän suunnitelman siirtämisestä oman yksikkönsä toimintaan sekä siitä, että yksikössä on käytettävissä riittävä tieto ja asiantuntemus. Hän huolehtii, että tietoja käsitellään ammatillisesti ja huolehditaan siitä, ettei tietoja kulkeudu ulkopuolisille. Esimies organisoii, ohjaa toimintaa ja valvoo lääkehoidon toteuttamista lääkehoitosuunnitelman mukaisesti. Esimiehen tehtävä on myös varmistaa, että lääkehoidon toteuttamiseen osallistuvalla henkilöstöllä on tarvittava osaaminen ja oikeanlaiset olosuhteet lääkehoidon toteuttamiselle. Toimintamallia suunniteltaessa tulee ottaa huomioon loma-ajat ja muut poissaolot.

Huoltaja vastaa siitä, että lapsen lääkehoidon tarve ja lääkehoidon kannalta kaikki tarvittava tieto on käytettävissä hoidon alkaessa. Huoltaja vastaa myös lapsen yksilöllisen lääkkeen toimittamisesta ja tiedon siirtämisestä tarvittaessa eri toimijoiden välillä. Kaikki lapsen lääkehoitoon osallistuvat tahot toimivat yhteistyössä huoltajien kanssa. Apuna henkilökunnan perehdyttämisessä voi olla alan asiantuntijoita, esim. diabeteshoitaja. Kirjalliset hoitosuunnitelmat tehdään perehtymisvaiheessa.

Lääkkeen antaja vastaa siitä, että hän toimii tehdyn suunnitelman mukaisesti.

Kukin yksikön aikuinen vastaa hätätilanteessa ensiaputoimenpiteistä.

4. Lupakäytännöt

Lääkehoitoon osallistuvan työntekijän osaaminen varmistetaan näyttökokeella. Sen suoritettuaan työntekijä saa henkilökohtaisen lääkehoitoluvan. Lisäkoulutuksen, näytön ja luvan tarve vaihtelevat peruskoulutuksen mukaan seuraavasti:

Lääkehoitoon koulutettu nimikesuojattu terveydenhuollon ammattihenkilö

(esim. lähihoitaja, lastenhoitaja, perushoitaja)

Perustutkinnon jälkeen työntekijä voi jakaa lääkkeitä potilaskohtaisiksi annoksiksi sekä antaa lääkkeitä luonnollista tietä (esim. suun kautta, peräsuoleen, korvatippoina). Osaamisen varmistamisen, lisäkoulutuksen ja luvan myöntämisen jälkeen työntekijä voi antaa injektioita ihon alle ja lihakseen.

Lääkehoitoon koulutusta saanut sosiaalihuollon ammatillinen henkilöstö

(esim. sosionomi, päivähoitaja)

Perustutkinnon jälkeen työntekijä voi antaa valmiiksi jaettuja lääkkeitä luonnollista tietä (esim. suun kautta, peräsuoleen, korvatippoina). Osaamisen varmistamisen, lisäkoulutuksen ja luvan myöntämisen jälkeen työntekijä voi antaa injektioita ihon alle.

Lääkehoitoon kouluttamaton henkilöstö

(esim. lastentarhanopettaja, lastenhojaaja, perhepäivähoitaja, henkilökohtaiset avustajat)

Perustutkinto ei sinällään anna valmiuksia lääkehoitoon. Osaamisen varmistamisen, lisäkoulutuksen ja luvan myöntämisen jälkeen työntekijä voi antaa injektioita ihon alle. Työpaikkakohtaisen perehdytyksen jälkeen työntekijä voi antaa valmiiksi jaettuja lääkkeitä luonnollista tietä (esim. suun kautta, peräsuoleen, korvatippoina).

Näytön ottaa vastaan terveydenhuollon laillistettu ammattihenkilö

- diabeteshoitaja (insuliinipistokset)
  - o Ylivieska ja Alavieska, yhteydenotot sähköpostitse sari.myllymaki@kalliopp.fi kiireellisissä asioissa puh. Outi Huovinen 044 419 5148
  - o Nivala ja Sievi, Teija Poikkimäki, puhelintunti ma-to 12-13 p. 08-419 6533
- astmahoitaja (EpiPen/vastaava adrenaliinikynä anafylaksian hoitoon)
  - o Ylivieska, yhteydenotot sähköpostitse tiia-riina.joska@kalliopp.fi, kiireellisissä asioissa puh. Outi Huovinen 044 419 5148
  - o Nivala puhelintunti ma-to klo 12-13 p. 044-419 6534
Hyväksytysti suoritettun näytön jälkeen luvan myöntää terveydenhuollosta vastaava lääkäri
- Ylivieska ja Nivala Risto Olli

Lupa on voimassa sovittun ajan ja se on työpaikkakohtainen.

Lupa annetaan kirjallisena luvan saajalle ja luvan myöntäjälle.

5. Lääkehuolto

Lääkkeet säilytetään lukitussa kaapissa lasten ulottumattomissa. Viileässä säilytettävät lääkkeet säilytetään jääkaapissa erillisessä kannellisessa laatikossa. Jokaisessa yksikössä nimetty vastuuhenkilö vastaa lääkekaapista. Astman hoitoon tarkoitetun kohtauslääkkeen voi säilyttää lapsen reppussa, niin että lääke on helpposti saatavilla, mutta reppu lasten ulottumattomissa.

Vanhemmat tuovat lääkkeet mielellään alkuperäispakkauksessa siten, että lääkärin määräys (lääkkeen nimi, vahvuus, annostus ja lapsen nimi) on luettavissa. Vaihtoehtoisesti voi tuoda kopion alkuperäisestä reseptistä. Mikäli lääke tuodaan kerta-annoksena, lääkkeessä tulee olla sekä lapsen että lääkkeen nimi ja mukana annosteluohje päivämäärineen.

Lääkettä annettaessa on huomioitava seuraavat asiat:

- annostelun varmistaminen
- lapsen identifiointi
- lääkkeen antoreitti
- oikea ajankohta
- lääkkeen vaikutuksen seuraaminen

Yksikössä tulee olla sovittu kirjaamiskäytäntö. Tästä tulee selvittää seuraavat asiat:

- mitä lääkettä on annettu ja kuinka paljon
- kenelle lääke on annettu
- kuka lääkkeen on antanut
- milloin lääke on annettu

Lääkkeen vaikutus kirjataan (liite 2) ja raportoidaan vanhemmille. Lääkkeen antajan tulee olla tietoinen lääkkeen vaikutuksista, joita tulee seurata lääkettä antaessa ja sen jälkeen. Tiedonkulku molempiin suuntiin henkilökunnan ja vanhempien/hoitajien välillä tulee varmistaa sovitulla käytännöllä.

Akuuttilääkkeet ja niiden antaminen

Sairauskohtauksissa käytettävät lääkkeet tulee säilyttää turvallisesti siten, että henkilökunta on tietoinen niiden sijainnista ja ne ovat varmasti käytettävissä ensiaputilanteissa. Kaikilla tulee olla koulutus siitä, milloin ja miten lääkettä näissä tilanteissa käytetään. Henkilökunnan osaaminen ensiaputilanteissa tulee varmistaa.

Liitteet

Liite 1. Lapsen yksilöllinen lääkehoitosuunnitelma

Lapsen nimi:	Henkilötunnus
Huoltajien/vanhempien nimet:	Puhelinnumerot, joista tarvittaessa tavoittaa:
Lapsen ryhmä:	Omahoitaja/ Varahoitajat:
Sairaus, johon lääkettä käytetään:	Sairauden toteamisvuosi ja hoidosta vastaava taho:
Miten sairaus näkyy lapsen arjessa?	
Peruslääkitys, jota annetaan hoito-/koulupäivän aikana	
Lääkkeen nimi:	Lääkkeen säilytys:
Lääke annos, antotapa ja antoajankohta:	Muut tarvittavat toimenpiteet lääkkeen annon yhteydessä (esim. verensokerin seuranta):
Lapsen tarvitsemat ensiapulääkkeet /ennakoivat lääkkeet:	
Lääkkeen nimi:	Lääkkeen säilytys:
Lääke annos, antotapa ja oireet/tilanteet, jolloin lääkettä tulisi antaa:	Muut tarvittavat toimenpiteet lääkkeen annon yhteydessä (esim. yhteys huoltajiin, ambulanssin kutsuminen)
Aika ja paikka	
Vanhemman/ huoltajan allekirjoitus ja suostumus:	Päivähoidon/ koulun edustajan allekirjoitus

Liite 3.

Sopimus lapsen tilapäisestä /kuuriluontoisesti annettavasta lääkityksestä päivähoitossa

Vanhemmat tuovat lääkkeen päivähoitoon mielellään alkuperäispakkauksessa, jossa on näkyvillä lääkemääräys (lääkkeen nimi, annos ja vahvuus sekä lapsen nimi) tai tuovat kopion reseptistä. Mikäli lääke tuodaan kerta-annoksena, lääkkeessä tulee olla lapsen nimi, lääkkeen nimi ja annosteluohje päivämäärineen sekä säilytysohje.

Lapsen nimi:	henkilötunnus
Sairaus, johon lääkitys määrätty:	Lääkkeen nimi/ aloituspäivämäärä
Lääkeannos ja antoaika päivähoitossa:	Muuta lääkkeen annossa huomioitavaa:
Aika ja paikka:	
Huoltajan suostumus ja allekirjoitus:	Päivähoidon edustajan allekirjoitus:

Sovitun lääkehoidon toteutuminen/ kirjaaminen:

lääke	Pv	klo	annos	antajan nimi	huomiot:

Liite 4. Yleisimmät lääkehoitoa vaativat tilanteet

Anafylaksia

Ampiaisen ja mehiläisen pistot sekä ruoka-aineet (esim. pähkinät, kala, kiivi-hedelmä) voivat aiheuttaa äkillisiä allergiaoireita, jotka tavallisesti asettuvat itsestään.

Voimakkaat ja nopeasti pahenevat reaktiot voivat kuitenkin uhata henkeä ja potilas tarvitsee välittömästi reiden lihakseen pistettävää adrenaliinia, jotta uhkaava sokki vältetään. Tilan tunnistaa voimakkaasta iho-reaktiosta, kasvojen punoituksesta, pulssin tihentymisestä ja huonovointisuudesta. Hengitys saattaa vinkua ja kiihtyä, ääni käheytyy ja tuntuu vatsakipuja.

Jos tiedetään lapsella olevan vaara saada anafylaktinen reaktio, siihen varaudutaan

- lapsen kanssa toimiville annetaan ohjaus, miten menetellään anafylaksiatilanteessa
- astmahoitaja tai hoitava taho opastaa henkilökunnan anafylaksian hoitoon käytettävän adrenaliinia sisältävän Epipen-kynän käyttöön
- koulutukseen osallistuneet antavat näytön astmahoitajalle ja saavat lääkärin allekirjoittaman luvan lääkeshoidon toteuttamiseen

Diabetes

Diabeetikkolapsen hoito on yksilöllistä. Diabeteksen hoidosta vastaa erikoissairaanhoido. Hoitava taho suunnittelee vanhempien kanssa ja yhteistyössä lapsen päivähoitopaikan, koulun ja kouluterveydenhuollon kanssa diabeteksen hoidon edellyttämät toimenpiteet ja huomioitavat seikat päivähoitossa ja koulussa. Lasten kuntoutusohjaaja on yleensä yhdyshenkilönä.

Erikoissairaanhoido huolehtii yleensä tarvittavan lääkehoidon ohjauksen antamisesta sekä osaamisen varmistamisesta yhteistyössä vanhempien ja tarvittaessa lastenneuvolan tai kouluterveydenhuollon kanssa. Näyttö lääkehoidon osaamisesta annetaan diabeteshoitajalle ja lääkäri allekirjoittaa luvan lääkehoidon toteuttamiseen.

Henkilökuntaa varten yksiköissä olisi hyvä olla Diabetesliiton julkaisut: Diabetes leikki-ikäisellä – opas päivähoitoon ja Diabetes kouluikäisellä – opas kouluille.

Lasten kuume-kouristukset

Kuumekouristuksia esiintyy arviolta viidellä lapsella sadasta, tavallisimmin 1-2 vuoden iässä. Vaikka kuume-kouristus muistuttaa epileptistä kohtausta, kyseessä ei ole epilepsia. Kuumekouristuskohtaus hoidetaan diatsepaami-peräruiskeella. Aiheesta Epilepsialiiton julkaisu Kuumekouristukset – Heikki Rantala.

Lasten epilepsia

Lasten epilepsian hoidosta vastaa erikoissairaanhoido, joka yhdessä vanhempien kanssa arvioi koulussa ja päivähoitossa tarvittavat toimenpiteet ja valmiudet. Lapselle laadittavassa yksilöllisessä suunnitelmassa huomioidaan mahdollisesti tarvittava kouristuskohtauksen välitön hoito. Lääkkeenä käytetään diatsepaami-peräruisketta tai vaihtoehtoisesti posken limakalvolle annosteltavaa midatsolaami-liuosta (Epistatus). Kohtauslääkkeen käytön ohjaa (osaamisen varmistaa) terveydenhoitaja tai hoitava taho yhteistyössä huoltajien kanssa.

Peruspalvelukuntayhtymä Kallio / Varhaiskasvatus ja perusopetus

Liite 5. Lääkehoitolupa

LÄÄKEHOITOLUPA

Yksikkö _____

Päiväys _____

Luvan saaja _____

Suoritettu tutkinto _____

( ) Lääkehoitoon koulutettu nimikesuojattu terveydenhuollon ammattihenkilö

- injektiot ihon alle ja lihakseen

( ) Lääkehoitoon koulutusta saanut sosiaalihuollon ammatillinen henkilöstö

- injektiot ihon alle

( ) Lääkehoitoon kouluttamaton henkilöstö

- injektiot ihon alle

Lääkehoidon lisäkoulutus

Koulutuksen laajuus _____

Päiväys ja kouluttajan allekirjoitus _____

Osaamisen varmistaminen/lääkehoidon näytön vastaanotto

Päiväys ja näytön vastaanottajan

allekirjoitus _____

Lääkehoitoluvan myöntäminen

Päiväys ja lääkehoitoluvan

myöntäjän allekirjoitus _____

Lupa voimassa toistaiseksi .

Lupa on työpaikkakohtainen

ja on voimassa _____

yksikön nimi

1 kappale työntekijälle ja 1 kappale työnantajalle